

El Cuento Semanal (1907-1912): een Spaans populair tijdschrift.

DOROTHÉE TE RIELE

El Cuento Semanal (Het Wekelijkse Verhaal) was een van de eerste van tientallen tijdschriftenreeksen die vanaf het begin van de twintigste eeuw in Spanje verschenen en die tot ongeveer 1932 zeer succesvol waren. In iedere aflevering van die reeksen werd een *novela corta* (novelle) opgenomen. Wanneer men in de literaire kritiek en in literatuurgeschiedenissen spreekt over het verschijnsel *novela corta*, worden alle verhalen, toneelstukken en soms zelfs poëzie die in deze series verschenen op één hoop gegooid en bestempeld als goedkope populaire literatuur. De kwaliteit van de diverse tijdschriften en de verschillende afleveringen liep echter nogal uiteen. Volgens een mededeling van de directie van El Cuento Semanal, in 1907 afgedrukt in het eerste nummer en getiteld 'Nuestro Propósito' (Ons Doel), moest elk nummer een 'kunstwerk' zijn, een nog niet eerder gepubliceerd en compleet kunstwerk van gerenommeerde, maar ook van onbekende jonge Spaanse schrijvers die de markt nog moesten veroveren. Er werd zelfs gesproken van een 'kruis-tocht voor de kunst', bestemd voor een publiek dat geen dikke boeken kon betalen en die ook niet wilde lezen. Bij deze presentatie van de uitgave hinkte men op drie gedachten: men wilde 'een kunstwerk' op de markt brengen, daarbij jonge schrijvers een kans geven, én een breed publiek bereiken. Maar konden deze doelstellingen (een kunstwerk van jonge, nog onervaren schrijvers en een breed publiek rond 1900) wel samengaan? ¹

In het hierna volgende zal ik het tijdschrift presenteren en trachten bovenstaande vraag te beantwoorden. Ik zal dat doen door eerst een aantal contextgerichte aspecten aan bod te laten komen (de productie, de distributie en de receptie) en daarna een aantal tekstgerichte aspecten te belichten, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen bijzonderheden die gericht zijn op de presentatie en bijzonderheden die de inhoud betreffen. ²

DE PRODUCTIE

Het idee voor een tijdschrift waarin wekelijks een afgeronde, nog niet eerder gepubliceerde novelle van 24 pagina's zou worden uitgegeven, vond bij de bekendste uitgevers in 1905 geen weerklank. De bedoeling van de oprichter van *El Cuento Semanal*, Eduardo Zamacois, was de tekst te voorzien van illustraties, op goed papier te drukken en een karikatuur van de auteur van de week op het omslag te plaatsen. Dat was een nieuwe formule die zelfs in het buitenland niet werd toegepast.³

In zijn memoires vertelt Eduardo Zamacois over zijn pogingen uitgevers voor dit idee te interesseren. De reacties waren negatief: men vreesde een financieel debacle omdat het grote publiek niet van lezen zou houden en één lange tekst per aflevering te saai zou vinden.⁴

Uiteindelijk kon Zamacois dankzij een lening van een oude kennis zijn ideaal realiseren. De redactie werd eind 1906 op zijn privé-adres gevestigd.

Het hoofdbestanddeel van het tijdschrift was de 'novelle', die wekelijks een andere auteur en titel had. Gemiddeld werden hiervoor 19 van de 24 bladzijden gebruikt.⁵

Ruim drie bladzijden werden gevuld met advertenties en ruim één met losse rubrieken. De naam *El Cuento Semanal*, met zijn verwijzing naar de periodiciteit van het blad, de afmeting (27x20 cm), de illustraties, de advertenties, alsmede de druk in twee kolommen gaven de uitgave het karakter van een tijdschrift. Bovendien kon men zich er op abonneren. Elke aflevering werd doorgenummerd, maar de pagina's werden niet genummerd. Elk half jaar werden aan de lezers via advertenties *tapas*, harde kaften, aangeboden, eerst van stof, later van leer, met 'gouden' opdruk, voor het inbinden van 26 nummers.⁶

Met die kaften werd een halve jaargang een mooi dik boek voor in de boekenkast. De directie zelf sprak bij de presentatie van een *revista* (tijdschrift), maar over redacteuren werd met geen woord gerept. In feite was er sprake van een formule die het midden hield tussen tijdschrift en literaire reeks. Wanneer de hoofdtekst zou zijn uitgegeven zonder de bovengenoemde tijdschriftkenmerken, zouden we spreken van een boek(je).

Exacte oplage- en verkoopcijfers zijn niet bekend. Schattingen over de oplagecijfers lopen uiteen van 60.000 tot 75.000 (tegenover een gangbare oplage van 2.000 exemplaren voor boeken van gerenommeerde schrijvers).⁷

El Cuento Semanal

In zijn memoires schrijft Zamacois dat de oplage per nummer verschilde en dat die van sommige auteurs 50.000 à 60.000 bedroeg.⁸ Inderdaad zullen niet alle auteurs even gretig aftrek hebben gevonden. Bovendien verschilde vanaf 1909 de kwaliteit van de fysieke kant van de uitgave nogal eens, hetgeen de verkoopcijfers ook zal hebben beïnvloed. De speciale afleveringen die tijdens de jaarwisselingen verschenen zullen ook meer in trek zijn geweest dan de gewone afleveringen. In totaal verschenen er daarvan vier, waarvan er drie een zeer diverse inhoud hadden, gericht op vermaak van een brede groep lezers. In twee gevallen sprak men zelfs van een 'número almanaque' (1908 en 1912).

In de ruim vijf jaar van verschijnen werd het tijdschrift door drie verschillende directeuren geleid. De oprichter, Eduardo Zamacois, verloor eind 1908 een tegen hem aangespannen proces over het beheer van het tijdschrift en werd gedwongen te vertrekken. In juni 1911 vond er opnieuw een directiewisseling plaats.⁹

Deze directiewisselingen schemerden door in de uitgaven. De jaren 1907 en 1908 onder Zamacois lijken de meest stabiele te zijn geweest. Francisco Agramonte, de directeur tussen 1909 en 1911, had het niet gemakkelijk. Na zijn vertrek bij *El Cuento Semanal* in 1908 richtte Zamacois een tijdschrift met dezelfde formule op, *Los Contemporáneos*, dat van 1909 tot 1926 verscheen.¹⁰ Waarschijnlijk heeft hij toen schrijvers en adverteerders en hoogstwaarschijnlijk ook lezers in zijn kielzog meegenomen. Bovendien had Agramonte te kampen met de gevolgen van stakingen van drukkers en opstanden in het in Spanje politiek onrustige jaar 1909. Een blauwe maandag voerde hij een extra rubriek op: besprekingen van manuscripten.¹¹ De criteria voor afwijzing die Agramonte hanteerde zijn in zijn besprekingen zeer divers of niet aanwezig en een aantal besprekingen is ronduit beledigend. In de zomer van 1910 besloot Agramonte ook verta-

lingen van buitenlandse auteurs op te nemen. Het is onduidelijk of hij niet voldoende goede manuscripten van Spaanse schrijvers ontving of dat hij te kritisch was. Na negen weken werd het besluit om vertalingen op te nemen weer teruggedraaid, omdat lezers protesteerden. Er werden daarna alleen nog zeer korte, vertaalde teksten van buitenlandse auteurs opgenomen, naast complete nouvelles van Spaanse auteurs.

Na 263 afleveringen kwam abrupt een einde aan *El Cuento Semanal*: in het tweede nummer van 1912 werd de titel van de volgende aflevering aangekondigd, maar om onbekende redenen is deze nooit verschenen. Misschien was de concurrentie inmiddels te groot. Emilio Carrere, degene die het laatste halve jaar van verschijnen *El Cuento Semanal* leidde, had de rubrieken waarmee Zamacois in 1907 begonnen was nieuw leven ingeblazen en in december 1911 gaf hij nog een *número almanaque* uit, maar kennelijk kon dat het blad niet redden. Het is ook goed mogelijk dat Carrere de iedere week terugkerende werkzaamheden voor de publicatie en de daarbij optredende spanningen niet aankon. Waarschijnlijk lagen zijn interesses ook elders. Hij was dichter, relatief jong en later werd hij de officiële kroniekschrijver van de stad Madrid, een functie die hij vijftien jaar lang vervulde. In literaire kringen in Madrid stond hij bekend als de *rey del refrito* (de koning van het herbakken), omdat hij enkele van zijn eigen nouvelles wel zes of zeven keer in tijdschriften publiceerde, steeds met andere titels.¹²

Een belangrijke doelstelling van het tijdschrift was jonge schrijvers, die probeerden van de pen te leven en die mogelijk succesvol konden worden, een springplank te geven. Maar er was ook plaats voor gevestigde schrijvers. In het eerste nummer vertelt Zamacois dat de dan al zeer bekende schrijver Benito Pérez Galdós en een aantal andere in die tijd bekende schrijvers hun medewerking hebben toegezegd. In zijn memoires vertelt hij dat er nogal wat overtuigingskracht nodig was om die schrijvers over te halen een tekst voor *El Cuento Semanal* te leveren. Hij zou hebben moeten vechten tegen hun trots en luiheid.¹³

Behalve Pérez Galdós leverden enkele andere gerenommeerde schrijvers één bijdrage: Miguel de Unamuno, Pío Baroja en Ramón del Valle-Inclán. De niet onbekende schrijfster Emilia Pardo Bazan publiceerde er drie.¹⁴

Het zijn echter voornamelijk heden ten dage onbekende schrijvers die

een *novela corta* voor *El Cuento Semanal* schreven. Een novelletijdschrift kon hen helpen naamsbekendheid te krijgen. In 1908 werd er een *concurso* gehouden dat werd gewonnen door de auteur Gabriel Miró met zijn novelle *Nómada*. Het winnende verhaal en de genomineerde verhalen zijn afleveringen van *El Cuento Semanal* geworden. Een auteur ontving 200 pesetas voor een novelle; het *concurso* leverde de winnaar 500 pesetas op, een hoog bedrag in die tijd.¹⁵

Gerennommeerde schrijvers hebben misschien uitsluitend vanwege het voor hen snel te verdienen honorarium een bijdrage geschreven. Voor sommigen was het schrijven van een novelle wellicht een vingeroefening.

Via een karikatuur, vaak gemaakt door de beste tekenaars uit die tijd, of een (foto)portret op het omslag en de geschreven handtekening maakte de lezer kennis met de auteur. De karikaturen zijn overwegend mild: fysieke kenmerken zijn enigszins aangezet en de lichaamsmaten zijn buiten proporties. Soms werd bij de tekst van de auteur van de week een advertentie voor diens overige werk geplaatst. Regelmatig drukte men een lijst van reeds gepubliceerde nummers van *El Cuento Semanal* met auteursnamen en titels af. De karikaturen en portretten werden vooral in de tweede helft van 1908 en in 1911 regelmatig vervangen door een illustratie die te maken had met de inhoud van het verhaal. De kwaliteit van zowel de karikaturen als van deze illustraties loopt nogal uiteen.

DE DISTRIBUTIE

Hoe kwam het tijdschrift bij de lezer terecht? In het eerste nummer vertelt de directie dat de pers uit alle hoeken van het Iberisch schiereiland de publicatie toejuichte en uit veel grote Amerikaanse steden zouden felicitaties zijn gekomen.¹⁶

El Cuento Semanal verscheen van 4 januari 1907 tot 12 januari 1912 elke vrijdag, voor de prijs van 30 céntimos, in die tijd de prijs van een kilo brood en zes maal de prijs van een krant. In kiosken en op straat werden losse nummers verkocht; *El Cuento Semanal* had in Madrid een eigen kiosk. Al in het eerste jaar werd het tijdschrift ook verkocht in Havanna en Mexico; in 1908 in Parijs en in 1909 tevens in Buenos Aires en Barcelona.¹⁷ Lezers konden een abonnement nemen en in de zomer werden – indien gewenst – nummers nagestuurd naar het vakantieadres.

Rond 1900 waren er in Spanje 73 openbare bibliotheken die tesamen

over 550.000 titels beschikten (één per 34 inwoners).¹⁸ Of de afleveringen van *El Cuento Semanal* daar deel van uitmaakten en werden uitgeleend is niet bekend. Wel lagen ze misschien in diverse steden in de casinos, waar altijd een leestafel met kranten aanwezig was. In hoeverre van collectieve abonnementen gebruik is gemaakt is ook onbekend.

DE RECEPTIE

Om inzicht te krijgen in het leespubliek moet rekening worden gehouden met de verschillende sociale klassen en het analfabetismecijfer in het Spanje van begin twintigste eeuw. In de overgang van de negentiende naar de twintigste eeuw, een periode die in historische studies veelal loopt van 1885 tot 1914, wordt de bovenlaag van de Spaanse maatschappij gevormd door de aristocratie, de door handel rijk geworden burgerij en de politieke elite. Deze laag vormde het referentiepunt voor de daaronder komende middenklasse, die verdeeld kan worden in een lagere en hogere middenklasse. De economische positie en het beroep van een burger uit de middenklasse waren bepalend voor diens plaats daarin. De klasse daaronder bestond uit het plattelands- en industrieproletariaat. Werklozen, bedelaars, zwervers en andere, na het verlies van de laatste koloniën teruggekeerde, berooide lieden vormden een aparte groep.¹⁹

Begin twintigste eeuw had Spanje ongeveer twintig miljoen inwoners. In 1910 was gemiddeld 59.4% van de bevolking analfabeet.²⁰

Lezers van *El Cuento Semanal* moeten waarschijnlijk voornamelijk in de hogere middenklasse worden gezocht. Er bestaat helaas geen lijst van intekenaars. Door de groei van de bevolking en het terugdringen van het analfabetisme zullen er verschuivingen in de aard van het leespubliek zijn opgetreden. Uit het feit dat in de zomer de uitgave naar het vakantieadres kon worden gestuurd en uit de advertenties valt af te leiden dat men zich niet op de minder bedeelde in de maatschappij richtte. In strijd hiermee is de wens van de directie in 1909 alle sociale klassen te bereiken en de vermelding van arbeiders en ambachtlieden als mogelijke lezers van *El Cuento Semanal*, afgedrukt in de aflevering van 5 maart 1909. In de aflevering van 30 december 1910 publiceerde Agramonte een brief die een bekend journalist en lid van de 'generatie van '98', Ramiro de Maeztu, hem stuurde als antwoord op zijn klacht over het feit dat niet de beste novellen het meest verkocht werden.

El Cuento Semanal

***** Revista ilustrada *****

Publica en cada número una **OBRA DE ARTE**
inédita y completa

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN:

Madrid y provincias: Trimestre 3,25 pe-
setas, Semestre 6, Año 11 *****

Extranjero: Semestre 10 pesetas, Año 18

Anuncios artísticos á precios convencionales

Número suelto: **30 céntimos**

Redacción y Administración: San Andrés 31, Madrid
Apartado de Correos, número 409

Maeztu troostte daarin Agramonte door te stellen dat de vele lezers van *El Cuento Semanal* uit de middenklasse nog niet zo ontwikkeld waren dat ze echte kunst, waar verbeeldingskracht voor nodig is, konden waarderen, maar misschien zou dat in de toekomst wel het geval kunnen zijn. Hier komt bij uitzondering iets van een debat over kunst naar voren.

Meteen vanaf het begin was *El Cuento Semanal* een succes. Al gauw moesten er herdrukken komen van de best verkochte nummers.²¹ Uit redactionele berichten en ingezonden brieven rondom de opvolging van Zamacois per januari 1909 blijkt dat *El Cuento Semanal* in een behoefte voorzag en na anderhalf jaar al een groot commercieel succes genoemd kon worden. De karikaturen en de illustraties hebben ongetwijfeld de verkoop van de teksten bevorderd. De losse rubrieken met actualiteitswaarde zullen ook lezers hebben getrokken. Ook al zijn er geen exacte oplage- en verkoopcijfers voorhanden, over het succes bestaat geen twijfel.

Hoe werd *El Cuento Semanal* in 1907 door de (academische) literaire kritiek ontvangen? Niet gunstig. De officiële literaire kritiek ging voorbij aan het verschijnen van het tijdschrift of was er vrij negatief over.²² Er valt scepsis te bespeuren over de pogingen op grote schaal cultuur te verspreiden.

EEN AANTAL TEKSTGERICHTE ASPECTEN

Zoals we hiervoor zagen, verenigt *El Cuento Semanal* de eigenschappen van een tijdschrift en een boek in zich. Behalve de al genoemde aspecten die de balans naar een tijdschrift laten doorslaan (periodiciteit, illustraties, advertenties, tekst in twee kolommen), waren er ook rubrieken die het tijdschriftkarakter nog meer onderstrepen: 'Libros y revistas' (boeken en tijdschriften), 'La semana teatral' (het theater van deze week) en 'La sección grafológica' (de grafologie-rubriek). In de eerste rubriek werden kort boeken en tijdschriften besproken; deze rubriek was zelden langer dan één kolom. Het ging hierbij voornamelijk om literair werk van uiteenlopende auteurs. Vaak waren het niet meer dan signalementen en zonder uitzondering was men positief over het genoemde werk. Van de (overwegend literaire) tijdschriften die werden gesignaleerd, werd slechts een index van de inhoud gegeven. Het is meestal niet duidelijk wie deze rubriek verzorgde. In de begintijd staan de initialen van Eduardo Zamacois onder de tekst. In 'La semana teatral' werden kort theatervoorstellingen van de desbetreffende week in voornamelijk Madrid

genoemd en besproken en soms werden wat nieuwtjes uit de theaterwereld verteld. Deze rubriek bestreek gemiddeld één pagina en verscheen alleen in de begintijd van het tijdschrift regelmatig, met een korte opleving in 1911. Ook deze rubriek werd niet altijd ondertekend. Van het grafologische consult van ene Dr. Grachtner konden lezers van *El Cuento Semanal* gratis gebruik maken tegen inlevering van waardebonnen die in de uitgave werden afgedrukt. Deze rubriek nam gemiddeld één kolom in beslag. In de eerste jaren van verschijnen was deze rubriek een enorm succes. Dr. Grachtner, de (fictieve?) persoon die de handgeschreven brieven van lezers beantwoordde, kon het werk nauwelijks aan. De antwoorden aan de lezers, die met initialen werden aangeduid, zijn zeer algemeen en voor een buitenstaander nietszeggend. De grafologie was in die tijd duidelijk in de mode: in de *almanaque*, die aan het eind van het eerste publicatiejaar verschijnt, wordt een analyse van de handtekeningen van bekende persoonlijkheden uit die tijd afgedrukt. Opmerkelijk in dit opzicht is dat alle nouvelles van Spaanse auteurs van *El Cuento Semanal* werden voorzien van een gedrukte handtekening.

De twee eerstgenoemde rubrieken boden informatie, zij het erg beknopte, maar wel met actualiteitswaarde; de derde bood uitsluitend amusement voor de personen van wie handschriften werden besproken. Het doel van deze rubrieken zal zijn geweest wat verscheidenheid in het tijdschrift aan te brengen en zo meer lezers te trekken.

Alle teksten van de 263 afleveringen van *El Cuento Semanal* bevatten illustraties. Zelfs de recensie- en theaterrubrieken werden geïllustreerd, zij het alleen in de begintijd. De illustraties bij de tekst, voornamelijk afbeeldingen van personen en in mindere mate van landschappen en objecten, hebben mogelijk gediend als geheugensteun voor het navertellen van het verhaal aan analfabeten. Er is duidelijk naar gestreefd ze zo over de tekst te verdelen dat er niet meer dan twee pagina's achter elkaar alleen met tekst zijn gevuld. De volgorde van de gebeurtenissen in de tekst loopt echter niet altijd synchroon met die van de illustraties. Soms is een tekst pikanter dan de illustraties, soms is het andersom. Ook de kwaliteit ervan loopt soms zeer uiteen. Men schakelde een aantal keren de beste illustratoren in. Slechts een enkele keer in de vijf jaar van verschijnen heeft een afbeelding niets met de tekst te maken. Waarschijnlijk werd toen uit een bestaande voorraad geput.

De hoofdtteksten (naast alle extra's toch de belangrijkste component)

vertonen qua structuur een aantal constanten: de titels (in 26 gevallen voorzien van subtitels) zijn kort. De tekst beslaat gemiddeld 38 kolommen en er is bijna altijd een duidelijke hoofdstuk- of paragraafindeling aangehouden. Deze paragrafen zijn in 89 novelles voorzien van subtitels. Door een groter of kleiner lettertype te gebruiken en door het aantal illustraties aan te passen kon een tekst wat korter of langer zijn. Waarschijnlijk is er een voorschrift of protocol geweest waar schrijvers zich wat dit betreft aan moesten houden.

De genre aanduidingen van de teksten zijn zeer divers. Ze staan op de voorpagina vermeld, tezamen met de naam van de auteur, de titel van de novelle en de naam van de illustrator. Meestal ging het om *novelas* (romans). Een aantal keren waren de teksten echter toneelteksten, *memorias* (herinneringen), een *leyenda* (legende), een *cuento* (verhaal), een *episodio histórico* (historische episode) of bevatten ze alleen poëzie. Een grote verscheidenheid, maar door de publicatie ervan in *El Cuento Semanal* vallen ze alle onder het *fenómeno novela corta* (het verschijnsel novelle). Een groot aantal van de 'novelles' heeft als hoofdthema de liefde. Het zijn bijna altijd kuise verhalen, geplaatst in een contemporaine context, waarin meer wordt verzwegen dan verteld. Er is slechts een zeer gering aantal novelles met pikante passages en licht erotisch getinte illustraties. De perikelen rondom een relatie blijken in de teksten vaak een aanleiding om de diverse aspecten van het leven van alledag van begin twintigste eeuw te schetsen. Veelal wordt daarbij verwezen naar een maatschappij waarin de techniek voortschrijdt en haar invloed steeds meer uitoefent op het dagelijks leven van de mensen. Afhankelijk van de setting gaat het om de gewoontes van de stedeling of van de bewoner van het platteland. Er komen vertegenwoordigers uit alle maatschappelijke groeperingen in de novelles voor als personages. Ongeveer een kwart van de afleveringen van *El Cuento Semanal* kan als 'costumbristisch' worden betiteld en kan worden gezien als een voortzetting van de negentiende-eeuwse costumbristische roman.²³

Daarnaast zijn er realistische en modernistische verhalen. Politieke en kerkelijke kwesties speelden geen rol, alhoewel het gedrag van de clerus meermalen werd bekritiseerd. Opvallend is dat uitingen van de eigen culturele traditie veelvuldig deel uitmaken van de *novelas*. De onrust in Spanje op politiek en internationaal terrein in 1909 klinkt een enkele keer wel in de verhalen door, maar van een politieke stellingname is zeker geen sprake.

Voorts zijn er sprookjes, fantastische verhalen, legendes, confessies, dromen en allegorieën opgenomen. Een aantal verhalen heeft een historische setting, zoals de verovering van Peru begin zestiende eeuw, de Inquisitie in Spanje in de zeventiende eeuw, de Reformatie in Zwitserland in de zestiende eeuw, of de Franse Revolutie van 1789.

TOT BESLUIT

De doelstellingen van *El Cuento Semanal*, zoals geformuleerd in het eerste nummer van 1907 – een ‘kunstwerk’ maken voor een breed niet kapitaalkrachtig publiek én jonge schrijvers een kans geven – staan op gespannen voet met elkaar. Mede daardoor is het tijdschrift hybride en wel in twee opzichten: het gaat om een ambigu genre en het bezit zeer heterogene kenmerken. Enerzijds gaat het om losse rubrieken en heeft de uitgave alle kenmerken van een tijdschrift, anderzijds gaat het vooral om een complete, nog niet eerder gepubliceerde literaire tekst, die normaliter in boekvorm zou zijn uitgegeven. Ook de doelgroep lijkt ambigu. Door de afbeeldingen van de auteurs op het omslag, de grafologie-rubriek en de extra afleveringen heeft *El Cuento Semanal* vanuit hedendaags perspectief boulevardpersachtige trekjes en het is duidelijk dat daarmee op een breed publiek werd gemikt. De ‘novelle’ en de vooral in het begin serieuze signalering van boeken en bespreking van toneel zijn meer bestemd voor de in cultuur geïnteresseerde lezer. De ambiguïteit bevindt zich ook nog op een ander vlak: de uitgave heeft door de illustraties zowel een beeldend als een literair karakter.

Er is duidelijk geprobeerd de voorwaarden te scheppen om een ruime verspreiding te bewerkstelligen: aantrekkelijk uiterlijk, lage prijs, rubrieken met actualiteitswaarde en veelal niet te moeilijke teksten. Voor jonge auteurs betekende opname in *El Cuento Semanal* een mogelijkheid een tekst te publiceren en daarmee naamsbekendheid te krijgen. Het inlijven van al bekende schrijvers verhoogde de status van het tijdschrift nog verder. Het kunstzinnige karakter van het tijdschrift zit vooral in het zeer verzorgde uiterlijk. De kwaliteit van de foto’s en van het drukwerk is hoog; die van de illustraties is wisselend.

Het tijdschrift was zeer heterogeen van inhoud. Er werden verschillende subgenres gebezigd en er was sprake van een diversiteit aan thema’s. Vertegenwoordigers uit alle maatschappelijke groeperingen kwamen in de

novelles voor als personages. Door de medewerking van auteurs met uiteenlopende achtergronden en door wisselende directies zijn vanzelf verschillen in afleveringen ontstaan waardoor de samenstelling van het leespubliek ook wisselend van aard en omvang zal zijn geweest. Ook de kwaliteit van de teksten was wisselend. Of gesproken kan worden van 'kunst' in de betekenis die Maeztu eraan gaf (literatuur waar verbeeldingskracht voor nodig is), zou per tekst moeten worden vastgesteld en de uitkomst daarvan zal persoons- en tijdgebonden zijn. Alleen door een commercieel tijdschrift met heterogene kenmerken te maken konden afleveringen met (gedeeltelijk) een kunstzinnig karakter en een groot leespubliek samen gaan.

-> DOROTHÉE TE RIELE is als docent verbonden aan de Leerstoelgroep Spaanse letterkunde van de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Zij werkt aan een proefschrift over *El Cuento Semanal*, waarin met name de aard van het tijdschrift en het geïntendeerde leespubliek worden onderzocht.

1. Ik dank Leo H. Hoek (Vrije Universiteit Amsterdam) voor zijn kritische lezing van dit artikel.
2. Dit is de aanpak die voor tijdschriftenonderzoek wordt voorgesteld door Sophie Levie in 'Van, voor en door, over, met en tegen', in: *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis* 5 (1998), 157-172.
3. Voor zover mij bekend bestaan er begin twintigste eeuw geen buitenlandse tegenhangers van *El Cuento Semanal*.
4. Eduardo Zamacois, *Un hombre que se va...*, (Memorias), Barcelona 1964, 230-233. In deze memoires schrijft Zamacois dat zijn idee voor de oprichting van een tijdschrift met een dergelijke formule volstrekt nieuw zou zijn. Een onderzoeksgroep in Parijs twijfelt hier echter aan: Grupo de investigación de la Universidad de París VIII - Vincennes, *Ideología y texto en El Cuento Semanal (1907-1912)*, Madrid 1986, 25-26 en 49.
5. De speciale afleveringen van de jaarwisselingen zijn dikker.
6. Deze waren gratis voor lezers die zich voor een nieuw jaar abonneerden; voor anderen kostten ze twee pesetas per stuk.
7. Het oplagecijfer van 60.000, dat in uitzonderingsgevallen zou zijn gehaald, wordt genoemd door José-Carlos Mainer, *La Edad de Plata (1902-1939). Ensayo de interpretación de un proceso cultural*, Madrid 1987, 71; het getal 75.000 is van Federico Carlos Sainz de Robles, *Antología de la novela corta. Tomo I*, Barcelona 1972, 13. Geen van beide auteurs vermeldt bronnen van deze cijfers.
8. Zamacois, 234.
9. Helaas is niet bekend waar het archief van *El Cuento Semanal* is gebleven. Zamacois zegt in zijn memoires dat hij een hekel aan bewaren had en dat hij brieven die hij kreeg ('duizenden'), altijd verscheurde. In 1936 viel een bom op de kleine bibliotheek in Madrid die Zamacois vanaf zijn jeugd had opgebouwd (Zamacois, 41-49). De geschiedenis van het tijdschrift valt af te leiden uit de mededelingen die de directie in de loop van de jaren deed. Deze is onderzocht door de in noot 4 genoemde onderzoeksgroep in Parijs: *Ideología y texto*, 21-57.
10. Zie voor een overzicht van de belangrijkste 'novelle' reeksen: Dorothee te Riele, 'De Spaanse "novelle" (1907-1932) in: *Symposium Spaans in Onderwijs, Onderzoek en Bedrijfsleven, Vakgroep Spaans en Italiaans Universiteit van Nijmegen*, 8 juni 1997, 26-40.
11. In totaal verschenen 13 korte besprekingen van manuscripten, verdeeld over drie afleveringen (ECS 110, 5-2-1909; 112, 19-02-1909 en 120, 16-4-1909).
12. Federico Carlos Sainz de Robles, *Raros y olvidados (La Promoción de 'El Cuento Semanal')*, Madrid 1971, 109-112.
13. Zamacois, 233.
14. Acht vrouwelijke schrijvers leverden 14 van de 263 'novelas cortas'.
15. Uitgaande van het feit dat een krant toen 5 céntimos kostte is dat omgerekend naar nu respectievelijk 4.000 en 10.000 euro.
16. Bedoeld werd Spaans-Amerikaanse steden.

17. E.e.a. blijkt uit de advertenties van *El Cuento Semanal*. Over de ontvangst van het tijdschrift buiten Spanje zijn geen gegevens voorhanden. In de jaren '20 circuleerde in Zuid-Amerika een tijdschrift dat ook *El Cuento Semanal* heette.
18. Serge Salaün en Carlos Serrano, 1991, 55.
19. Voor het overzicht van de sociale klassen baseer ik me op José Álvarez Junco, 'Estado y sociedad en España durante la década de 1890', in: *Visperas del 98 Orígenes y antecedentes de la crisis del 98*, Madrid 1997, 47-64.
20. De analfabetismecijfers verschillen afhankelijk van de vraag of sprake is van een stad of van het platteland en of het mannen of vrouwen betreft.
21. In 1998 vond ik op een rommelmarkt in Madrid een exemplaar van de vierde heruitgave van het eerste nummer van *El Cuento Semanal*, de novelle 'Desencanto' van Jacinto Octavio Picón; helaas staat niet vermeld van welke datum deze heruitgave is. Herdrukken blijken ook niet altijd exact dezelfde inhoud te hebben. *Ideología y texto*, 34.
22. Deze conclusie trek ik na het bekijken van vier tijdschriften voor literaire kritiek verschenen in 1907: *La Lectura* ('Revista de ciencias y de artes'), *La España Moderna* ('Una revista de lengua y literatura'), *Nuestro Tiempo*, *Cultura Española* (antes *Revista de Aragón*) en *España y América*.
23. Romans waarin beschrijvingen van scènes uit het dagelijks leven en landelijke of regionale gewoontes de hoofdmoot vormen.